

Komunikační přístupy ve školách pro sluchově postižené

(orální metoda, totální komunikace, bilingvální přístup)

Vycházejí z přístupu k hluchotě jako takové (medicínský x kulturní náhled):

1. Přístup **monolingvální/monokulturní** (hluchota – defekt/handicap)

2. Přístup **bilingvální/bikulturní**
(hluchota – kulturní odlišnost)

Přístup monolingvální/monokulturní

- „monolingvální“ – mateřský jazyk dětí – v tomto případě – mluvený jazyk
- hlavní cíl: naučit děti mluvit
- metoda orální, orální vzdělávací program, orální přístup ke vzdělávání apod.

V rámci orálního přístupu:

Metody unisenzorické (čistě orální)

Metody multisenzorické

Obecně:

- zaměření na mluvení ve většinovém jazyce, tj. na srozumitelný mluvený projev a schopnost porozumět mluvenému jazyku (s pomocí sluchadel + moderních zesilovacích přístrojů)
- vhodný především pro nedoslýchavé

Orální metoda (komunikace)

- **cíl** : - vybudovat u sluchově postiženého **mluvenou řeč jak v orální, tak grafické podobě**
 - formovat mluvenou řeč *na základě hmatu a zraku*
 - aktivizovat *zbytky sluchu*
- nejdůležitější složka:
- jednou ze základních podmínek začlenění sluchově postiženého jedince do společnosti je **ovládnutí mluveného jazyka**

Zásady orální metody (jako vzdělávací metody)

- žákovi je exponováno slovo *v mluvené a písemné podobě*
- nové slovo zapadá *do kontextu* navozené situace
- podpora pomocí *daktylních znaků*

- *stále vystavování dítěte mluvené řeči nejen ve školním prostředí*

Důvody pro orální metodu

Důsledky striktní orální metody

Přístup bilingvální/bikulturní

- respektuje kulturní a jazyková specifika komunity neslyšících
- hlavní cíl:
 - mateřský jazyk:
 - druhý jazyk:
- vyučovací metoda
– metoda bilingvální, resp. znakově bilingvální

Argumenty pro zavedení bilingválně-bikulturních programů ve vzdělávání:

- Znepokojení nad neuspokojivými výsledky ansoventů škol s orálními programy
- Relativní úspěch neslyšících dětí neslyšících rodičů
- Uznání znakových jazyků jako jazyků plnohodnotných
- Problémy spojené s užíváním manuálně kódovaných mluvených jazyků ve výuce
- Důkazy o tom, že ve znakově bilingválních programech ve Skandinávii ve čtení a ve školních výkonech obecně dosahují žáci vyšší úrovně.

Bilingvální výchova

- **bilingvismus** - „dvojjazykovost, dvojjazyčnost“

bilingvismus neslyšících

- dva rozličné jazyky a to z hlediska různé modality těchto jazyků

- **mluvený jazyk** je založený na auditivně-verbální modalitě
- **znakový jazyk** na modalitě vizuálně-motorické

Bilingvální metoda ve výchově a vzdělávání :

- systém bilingvální metody ve výchově a vzdělávání se rozšířil především v **80.letech 20.století** ve *skandinávských zemích, později i v Německu a Francii*
- u nás se tato metoda uchytila v **druhé polovině 90.let**
- základním předpokladem pro zavedení bilingválního přístupu ve vzdělávání neslyšících je:

Systém bilingvální komunikace

- mluvenou řeč nelze zvládnout bez současného vyučování ZJ
- jenom ZJ zajišťuje přirozené podmínky jazykového vývoje
- užívání ZJ neomezuje potřebu neslyšícího dítěte dorozumívat se
- cíl bilingválního vyučování neslyšících dětí je normální jazykový vývoj v atmosféře porozumění a úspěchu

Důvody pro bilingvální vzdělávání

slyšící x neslyšící učitel :

Podmínky pro úspěšný bilingvální vývoj :

- 1. stálý jazykový kontakt*
- 2. rovnocenné postavení obou jazyků,*
- 3. umožnění rozvoje obou jazyků na stejné úrovni*
- 4. přirozený vývoj obou jazyků,*
- 5. učit se používat jazyk v komunikaci*

Totální komunikace

- Spíše filozofií či náhledem na způsob vzdělávání žáků a studentů s vadami sluchu
- Při komunikaci a při vzdělávání se doporučuje využívat všech dostupných komunikačních prostředků, a to podle individuálních potřeb konkrétního dítěte (zjištěných na základě důkladné diagnostiky)

Totální komunikace

- „*komplex manuálních a orálních způsobů komunikace, které jsou schopny sluchově postiženému zajistit bezbariérový přístup k informacím tak, aby byl zajištěn jejich harmonický rozvoj*“
- vznik – **60. léta 20. století**
- **Dorothy Shifflettová**
- **dr.Roy Holcomb z USA**
- 1.zpráva o tot.komunikaci u nás - **PhDr.Miloš Pulda** v časopise GONG v roce 1979
- snaží se nejen o umožnění *sluchově postiženému dorozumět se se slyšícím, ale i*
- naopak, *slyšícímu se sluchově postiženým*
- 2 významy :

a) TK je filosofie určitého způsobu myšlení nebo komunikace

Prostředky dorozumívání v rámci TK:

- pomocné artikulační znaky – vizuální kontakt
- pantomima, mimika, dramatizace
- prstová abeceda
- mluvený jazyk – mluva, odezírání, čtení, psaní
- posunkové systémy – všeobecně užívaná gesta, postoj těla
- znakový jazyk, znakovaná čeština

Kritika totální komunikace

- děti sledují jenom ruce – nenaučí se srozumitelně mluvit ani odezírat
- mnozí učitelé SP nedokáží současně mluvit a znakovat
- je zanedbána raná sluchově – řečová výchova
- zisk ze slyšení se ztrácí, připojí-li se posunky

slyšící x neslyšící pedagog/pedagog se SP :

1. slyšící pedagog

- a) osvojení si mluvené řeči
- b) funkce socializační a integrační
- c) klade důraz na využití psané podoby národního jazyka.

2. pedagog se sluchovým postižením:

- *komunikační vzor*,
- *identifikační vzor*,
- jsou nejdůležitějšími vzory pro děti, které přejímají mnoho charakteristik, hodnotových měřítek i způsobů svých rodičů
- *sociálním vzor*
- významnou formou sociálního učení je napodobování sociálním skupinou
- *kulturním vzor*
- u neslyšících učitelů je výhodou, že znají kulturu a historii neslyšících

Pedagog se SP by měl mít:

- znalosti o *kultuře* a historii Neslyšících,
- dovednost umět udržet *pozornost* žáků/studentů se sluchovým postižením,
- umět zajistit správné *vizuální podmínky* (při komunikaci mezi pedagogem a studenty i při vzájemné komunikaci mezi studenty),
- klást důraz na *vizualizaci a zpětnou vazbu*,
- dbát na *porozumění čteného materiálu*,
- umět zajistit *individuální přístup*,
- vzdělávat i výchovně působit,
- podněcovat *spolupráci* (nejen mezi pedagogem a studentem, ale i mezi studenty a pedagogy navzájem) a
- umět navázat *partnerský vztah* mezi pedagogem a studenty.

Literatura:

KOMORNÁ, M. *Systém vzdělávání osob se sluchovým postižením v ČR a specifika vzdělávacích metod při výuce*. Praha: Česká komora tlumočnicků znakového jazyka o.s., 2008.

KRAHULCOVÁ, Beáta. *Komunikace sluchově postižených*. Praha: Karolinum, 2002.